

Байжигитов Б.Б., Райимбердиев Ы.А., Рахманова Д.Г.

**МЕКТЕПТЕГИ ДЕНЕ ТАРБИЯ САБАКТАРЫНДА КЫРГЫЗ ЭЛ
КЫЙМЫЛДУУ ЖАНА УЛУТТУК ОЮНДАРЫН КОЛДОНУУ**

Байжигитов Б.Б., Райимбердиев Ы.А., Рахманова Д.Г.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЫРГЫЗСКИХ НАРОДНЫХ ПОДВИЖНЫХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ
ИГР НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ШКОЛЕ**

B. Baizhigitov, Y. Rayimberdiev, D. Rakhmanova

**THE USE OF KYRGYZ FOLK MOVEMENTS AND NATIONAL GAMES
IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES AT SCHOOL**

УДК: 796.23

Макалада дене тарбия сабагында колдонуучу элдик кыймылдуу оюндар жана улуттук оюндар тууралуу маалыматтар берилген. Улуттук оюндардын келип чыгуу тарыхы, алардын ден-соолукка тийгизген таасири, балдарды тарбиялоодогу жана акыл эсти өстүрүүдөгү орду жана маанилүүлүгү жөнүндө айтылат. Мындан сырткары, окумуштуулардын мектеп дене тарбия сабактарында улуттук оюндардын орду, жүктөмү, калыптандыруучу компетенцияларын изилдөөсүнө анализ жүргүзүлдү. Макалада улуттук оюндардын: кыймылдуу оюндарга жана акыл-эсти өнүктүрүүчү оюндарга токтолдук. Негизинен, илимий макалада балдардын күндөлүк жаашоосунда колдонулуп жүргөн макал-лакаптар, ырлар, акыйнектер, табышмактар, жаңылмачтар, апыртмалар алардын сөз байлыгын кеңейтүүсү, таанып-билүү ишмердүүлүгүн өстүрүүсү, башкалар менен мамиле түзүүгө үйрөтө алуусу, тартынбай өз оюн айта билүүгө көнүктүрүүсү, элдик кыймылдуу оюндардын дене сапаттарын өнүктүрүүсү, улуттук интеллектуалдык оюндардын акыл эсти курчутуусу боюнча адабий изилдөөлөр жүргүзүлгөн.

Ключевые слова: элдик оюндар, кыймылдуу оюндар, улуттук оюндар, тогуз коргоол, дене тарбия, акыл-эс, кыймыл, дене сапаты, мектеп, окуу жүктөмү.

В статье дана информация о национальных играх и применимых подвижных играх на уроках физического воспитания. В статье представлена информация о народных подвижных играх и национальных играх, используемых на уроках физкультуры. В нем рассказывается об истории национальных игр, их влиянии на здоровье, их роли и значении в воспитании детей и развитии психики. Кроме того, исследователи проанализировали роль, нагрузку и формирующие компетенции национальных игр в школьном физическом воспитании. Статья посвящена национальным играм: подвижным и интеллектуальным играм. В научной статье рассматриваются основные возможности пословиц, поговорок, песен, загадок, скороговорок в обогащении словарного запаса, развитии познавательной деятельности, умении взаимодействовать с другими, свободно высказывать свои мысли детей в повседневной жизни. Также проведены литературные исследования по развитию физических качеств через народные подвижные игры, укрепление памяти посредством национальных интеллектуальных игр.

Ключевые слова: народные игры, подвижные игры, национальные игры, тогуз коргоол, физическое воспитание, ум, движение, физические качества, учебная нагрузка.

The article is given about national games and applicable outdoor games in physical education lessons. The article provides

information about folk movement games and national games used in physical education classes. It tells about the history of national games, their impact on health, their role and importance in the upbringing of children and the development of the mind. In addition, the researchers analyzed the role, load and formative competencies of national games in school physical education. The article focuses on national games: movement games and mind games. The scientific article mainly examines the possibilities of proverbs, sayings, songs, riddles, tongue twisters in enriching vocabulary, developing cognitive activity, the ability to interact with others, freely expressing their thoughts children in everyday life. And also conducted literary research on the development of physical qualities through folk outdoor games, strengthening memory through national intellectual games.

Key words: folk games, outdoor games, national games, toguz korgool, physical education, mind, movement, physical qualities, educational load.

Оюндар – балдардын сүйүктүү жана негизги иши. Оюндар аркылуу көп учурда татаал нерселер балдар үчүн жеткиликтүү, түшүнүктүү болот. Балдарды ар тараптан өнүктүрүү менен биз, алардын дене тарбиясын жөнүндө кам көрүшүбүз керек.

Дене тарбия – адамдын ден соолугун бекемдеп, дене жагынан туура жетилүүсүн камсыз кылуу максатында жүргүзүлүүчү жалпы тарбия системасынын составдуу бөлүгү.

Дене тарбия сабагында ар бир оюнду өткөрүүдө ага катышууга оюнчулардын жаш курактарын, даярдыктарын, жекече өзгөчөлүктөрүн, жынысын, оюнда колдонулуучу аспаптарды, оюн өткөрүлүүчү жайларды эсепке албай коюуга болбойт. Мектеп программасында балдар курак жаш өзгөчөлүгүнө жараша ар түрдүү оюндар сунуш кылынат. Айрыкча башталгыч класстардын сабактарында окуу-тарбиялык максатта оюндарды пайдалануу сунуш кылынат. Мисалы 1-2-класстардын окуучулары үчүн бир жыл ичинде өзүнчө оюн сабактары (жалаң оюндардан турган сабактар) сунушталат. Жогорку класстарда алардын саны бир топ кыскарат. 5-11-класстарда оюндар спорттук оюндарга даярдоо үчүн колдонулат. Оюнчулардын өз ара аракеттенишинин мүнөзү, эрежелердин татаалдыгы жана физикалык жүктөмөсү (физическая нагрузка)

боюнча жогорку класстардагы оюндардан чукул айырмаланат, ошондой эле анын уюштурулушу жана усулу өзгөрөт [5].

Дене тарбиясында балдарга индивидуалдык мамиле жасоо керек. Мында да мектептин үй-бүлө менен бекем байланышы талап кылынат. Мугалим ата-энелер менен иштөө баланын үстүнөн жүргүзүлгөн медициналык изилдөөлөрдү маалыматтарын пайдалануу өтө маанилүү. Балдардын дене жагынан жетилүүсү ата-энелердин активдүүлүгүнө жараша болот. Баланын үй-бүлөдө жашоо жана иштөө шарты көп көнүл бурууну талап кылат.

Педагогикалык жетектөө оюндарды уюштуруудан башталат. Уюштуруу жана усул тыгыз байланышта, рационалдуу уюштуруу оюндарды мыкты жетектөөгө жардам берет, ал эми усул оюндардагы уюштуруу моменттеринен көз каранды болуп, бир топ өзгөрүүлөргө дуушар болот. Оюндарды өткөрүүчү орунду даярдоо үчүн адегенде зал же аянтчада же талаа жеринде болобу ойноочулар үчүн гигиеналык шарттарды түзүү керек. Ошондой эле бүткүл айлана-чөйрөнү да оюндун жүрүшүнө терс таасири тийгизбеш үчүн же ойноочуларга травма дененин жаратканын алып келбеш үчүн текшерип чыгуу зарыл. Оюн башталганга чейин алдын ала чек араларды белгилеп, чийип даярдоо керек. Оюндарды өткөрүүчү орунду даярдоо окуучуларга жүктөлөт. Мугалимдин жетектөөсү менен алар оюндарда колдонулуучу каражаттарды таратышат. уюштуруу учурунда балдарга берилүүчү тапшырмалардын баары эле, бир караганда арзыбагандай туюлат. Чындыгында тажрыйбалуу педагогдун иш аракетинде бул нерсе тарбиялоонун эффективдүү ыгына айланат. 1-класстан баштап эле балдарга чек араларды чийүүнү, тоскоолдуктардын аралыгын текшерүүнү, колдонулган каражаттарды тартууну жана оюндан кийин топтоону тапшыруу жана башка тапшырмаларды бере баштоо керек. Балдарды ушул тапшырмаларды тез, сарамжалдуу тыкандык менен аткарууга үйрөтүү зарыл.

Кыргыздын кыймылдуу оюндары дене тарбия сабагында колдонуп алар желекчеге чейин ким биринчи – жалпы дистанциянын старт жана финиш сызыктары белгиленет (20 метр). Эки окуучу старт сызыгына келип, жетекчинин сигналы боюнча топту жогору жакка манжалар менен түртүп жылып отуруп, финишке жетет. Финишке биринчи болуп жеткен оюнчу белгиленет.

Дөнсөөдөн дөнсөөгө. Окуучулар старт сызыгына үч колонна болуп тизилишет. Алардын ар биринин тушуна 10 метр аралыкта диаметри 25-30 см болгон 6-8 обруч коюлат. Жетекчинин сигналы боюнча биринчи оюнчулар бир обручтан экинчиге секирип,

фиништик сызыкка жеткенден кийин, артка чуркап келишет. Секирүүнү кезектеги катышуучу улантат. Тапшырманы туура жана тез аткарган команда жеңүүчү деп табылат.

Жоолук таштамай. Балдар канча болсо тегерете отурат. Ал балдардын арасынан кызбы, эркекпи жоолугун эшип алып олтурган балдардын аркасы менен кыдырата басып келе жатып, жоолугун бир баланын аркасына эч кимге билгизбей таштап коёт. Анын таштаганын билбей калса, дагы айланып басып келип жоолук ташталган баланы жоолукту ала коюп сабап калат. Эгерде артына жоолук таштаганын байкап калса, ал (бала, же кыз) тура калып, таштап кеткенди (бала, же кызды) кууп жөнөйт. Качкан бала ордуна отурганча кууп жетсе, жоолук менен чабат. Жетпей калса, тегерете айланып жоолукту таштап оюнду улантат.

Ак терек, көк терек -балдардын оюну. Чогулган балдар, кыздар акты-каралы болуп эки тарапка бөлүнүп, маңдай тескей эки бөлөк тизилип, бири-биринин колдорун бекем кармашат. Тутум боюнча оюн баштоого укук алган тарап жапырт үн менен:

- Ак терек, көк терек, бизден сизге ким керек, - дешет.

Экинчи тарап бир баланын же кыздын атын аташат. Аты аталган бала жүгүрүп келип, каршы тарапта кол кармашып тургандардын бош же алыс деген жеринен үзүп кетүүгө аракеттенет. Кол кармашып тургандардын колун бөлө албай калса, өзү ошол тарапка кошулат. Эгерде кармашып турган колду бөлүп кетсе, бөлүнгөн балдардын бир тобун өз тарабына кошуп алат. Ушундай эле аракетти экинчи тарап жасайт. Белгиленген убакыт бүткөндө кайсы тараптын балдарынын саны көп болсо, ошол тарап уткан болот.

Аркан тартыш. Эки тараптан бирдей санда чыккан балдар же жигиттер белгиленген сызыктын эки жагына чубай турушуп, баары бир арканды кармашып, бирдей мезгилде өз тарабын көздөй тартышкан мелдеш оюну. Калыс адам белги берери менен аркан тартыш башталат. Каршысындагы оюнчулардын алдыңкысын белгиленген чек сызыктан өткөрө тартса, сүйрөп кеткен тарап утат. Мындай оюн күрөш, бука тартыш, оодарыш сыяктуу чоң жыйындарда, тойлордо, аштарда өткөрүлгөн. Азыр деле өткөрүлүүдө. Кээ бирде арканды жеке-жеке да тартышат.

Беш таш, же топ таш. Жаш балдардын, көбүнчө кыздардын чакмакка окшогон оюну. Аны ойногонго экиден көбүрөөк балдар катышат. Оюнга катышкандардын бир тарабынан бирөө колундагы таштарды жерге чачат. Арасынан бир ташты алып аны жогору ыргытып, ал жогортон келгенче жерден бир таш алып ыргытылган ташын тосуп алат. Жыдыбай

жердеги төртөөнү бирден алып, оюнун улантып, экиден, үчтөн, акыры төртөөнү чогуу бир жолу алып утат. Эгер макулдашуу узак ойноо болсо, беш ташты көкөлөтө акырын ыргытып, анын бирөөсүн колунун сыртына тосуп, анан аны кайра жогору ыргытып, ташты ыргыткан колунун алаканы менен тосуп алат. Жерге түшкөн таштарды сол колунун бармак, сөөмөйүн жерге такап, экөөнү алдынан өткөрө бирден шилтейт. Жыдыбай баарын өткөрсө, оюнун улап экиден, үчтөн, акыры төртөөнү бир шилеп өткөрөт. Жыдыса, оюнду атаандашынын кезектегисине берет [3].

Качма топ – балдар оюну. Балдар эки топко бөлүнүшүп таяк кармашып, кайсы топтун өкүлү анын эң учун кармаса, оюнду баштап, топту чабуу укугун алат. Топ тоскон тараптагылардын бирөө оюнчуларга топ салып берип турат. Калгандары топту тосуп, белгиленген чеке (30-50 м) чуркап бара жаткан балдарды топ менен урушат. Чабылган топту жерге түшүрбөй тосуп же качып бара жаткан балдарды урганда тийгизсе, алар тарап оюнду жеңген болот. Эгер өнөктөштөрдүн бары топту бирден чаап бүтүп, эң акырында калган бала топту үч жолу удаа чапканга чейин аркы чекке барып кайткан бала жок болсо, ал тарап утулган болот. Оюнчулардын кезеги алмашылып, экинчи тарап топ чабууга келет.

Таламай. Бир топ бала чогулуп алып бир чүкөнү, же бир саканы кан деп коңт. Ал канга кошуп көп чүкөнү калчашат. Ал чүкөнү калчаган бала эки бүгө, эки чиге, эки таа, эки алчы болсо бирин-бирине атып ала берет. Ал бала атып жатып тийгизе албай же башка чүкөлөргө тийгизип койсо жыдып калат. Жана калчаган бала дагы ошондой тартип менен ала берет. Баякы атып жаткан балдар канча чүкө атса дагы өзүмдүк кылып ала беришет. Кан атып алганы байып калгандай болуп турат. Кайсы бир бала жалгыз чүкөнү да атып ала албай тура берет. Эгерде кан алчы түшсө, алчы менен атып алат, таа түшсө таа менен, бүгө түшсө бүгө менен, чиге түшсө чиге менен атып ала берет. Канды кандай учурда атып алса да боло берет.

Чүкө атып олтуруп баардыгы бүткөндөн кийин ар бир бала чүкөлөрүн санап көрүп, эң аз чүкө алып калган баланын чүкөсүнө өлчөп салып калчашат. Анда канды атып алган бала канды жолдошу менен чүкөнүн санатынан башка кылып салат. Калчашаарда анда такыр чүкө албай калган бала оюнга кирбей гана томсоруп олтура берет. Берки чүкө алган балдар калчашып жатканда кан таа түшүп калса, сак болуп турган балдар жалпы эле чачылып жаткан чүкөнү талап киришет. Анда кай бирлери көбүн талап алып коңт. Баякы чүкөнү көп атып алган дагы көп талап алып байып калат. Кээ бир балдар ошол кан талашмайда дагы жакшы талап ала албай куру калат. Ошентип

баякы көп чүкөнүн барын кайсы бала алса, ошол бала уткан болуп эсептелип, берки балдардан кош камчы, төө матек окшогон сайган байгесин балдардан алып көтөрүлүп калат. Кандын алчы, бүгө, чиге түшкөнү жай оюн болуп атып ойноло берет. Анда канды атып алган бала канды жолдошу менен чүкөнүн сапатынан башка таа түшүп калганда гана талашкай болуп, балдарды тыгыштырып салат. Кандын таа түшкөнү жаңылганы деп билинет.

Тогуз коргоол. Тогуз коргоол оюнунун тарбиялык мааниси биринчиден жаш өспүрүмдөрдүн ой жүгүртүүсүн, логикасын, тапкычтыгын, жаш муундардан чебер искусствону, так эсептоону, жөндөмдүүлүктү шамдагайлыкты талап кылып, эмгекке болгон мамилеси аң сезимдүүлүгүн арттырып келген. Жаш өспүрүмдөр мындайча айтканда математиканы өздөштүрүүгө да жардам бере турган акылман оюндардын бири. Жаш муундарда жөндөмдүүлүк, эмгекке болгон умтулууну да талап кыла турган оюн.

Кызыл байрак, ак байрак. Жетекчи шайланат, калгандар эки топко бөлүнөт. 25-30 метр аралыкка бир катар болуп бетме-бет турушат. Катарда биринчи болуп турган оюнчу колуна желекчени алат. Башкаруучунун буйругу боюнча кезеги келген бала колуна желекче алып, атаандаш болгон оюнчулар тобунун артынан жүгүрүп өтүп келүүгө тийиш. Кайсы топтун акыркы оюнчусу желекчени катарда биринчи болуп турган катышуучуга тезирээк жеткирип берсе, алар жеңишке жетишет. Оюнчулардын саны эки топто тең бирдей болушу керек. Желекчелердин бири ак, экинчиси кызыл болушу шарт. Желекчелер жок болуп калган убакта алардын ордуна бет арчыларды, баш кийимдерди, камчы саптарды колдонсо болот [4].

Тарбиялык мааниси: күч, ылдамдык тарбияланат, биримдикке чакырып, тартипти сактоого үйрөтөт.

Г.Н. Волков көптөгөн этнопедагогикалык изилдөөлөрдү жүргүзүү менен, элдик каада-салттардын, андагы кеңири колдонулуучу элдик фольклордун жана элдик оюндардын балдардын өнүгүүсүндөгү ролун өзгөчө баалаган. Айрыкча фольклордун балдардын кыймыл аракетине, тандоо эркиндигине, ой-сезимдерине, эмоциясына тийгизген таасирин белгилеп, алардын инсандык сапаттарынын калыптануусундагы улуттук баалуулуктардын пайдубалы экендигин баса көрсөткөн [2].

В.К. Бальсевич балдардын денесинин, кыймыл-аракетинин өнүгүүсүнө окутуу жана тарбия берүү зор таасирин тийгизээрин; окутуу жараяны баланын денеси менен кыймыл аппараттарынын өсүүсү үчүн керектүү шарттарды түзө алаарын; окутуу ата-энелер менен тарбиячыларды үйрөтүүчү иш-аракеттерди

өзүнө камтый тургандыгын белгилейт. Окумуштуу баланын өнүгүүсүндөгү жагымдуу мезгилдерди эске алууга үндөйт, себеби «эрте жаш куракта дене кыймылынын активдүүлүгүнүн мотивдери пайда болот. Бул мезгилдеги негизги милдет – балага кыймыл-аракеттин кубанычын сезүүгө, сергектик, ачык көңүл, күчтүүлүк менен шамдагайлык сезимдеринин болуусу – дене көнүгүүлөрүн аткаруунун натыйжасы, тескерисинче, дискомфорт, алсыздык, зеригүү – кыймыл-аракеттин жоктугу экендигин түшүнүүгө тарбиялоо зарыл», - деп эсептейт.

Кыргыз элдик оюндардын балдардын дене тарбиясындагы мааниси жөнүндө изилдөөлөр – окумуштуулар Х.Ф. Анаркулов, С.М. Саипбаев, М.К. Саралаев, И.С. Узакбаев, Т.Э. Уметов, Т.А. Умурбекова ж.б. таандык.

Педагогикалык, фольклордук, лингвистикалык, этнографиялык изилдөөлөр көрсөткөндөй, кыргыз элинде жазуу болбогону менен оозеки педагогикалык мурастар жалпы элдин, анын ичинде жеке инсандардын (балдардын) руханий кулк-мүнөзүнүн калыптануусунда өзгөчө салмактуу жана таасирдүү орунду ээлеген. Кыргыз элинин дене маданияты элдик каада-салттар менен үрп-адаттардын негизинде калыптанып, элдик кыймылдуу оюндар, дене көнүгүүлөрү, улуттук спорттун түрлөрү сыяктуу баалуулуктары муундан-муунга өтүп келет. Кыргыз элдик оозеки чыгармачылыгы өзүнүн эбегейсиз зор байлыгы жана ар түрдүүлүгү менен айырмаланып турат. Кыргыз фольклордук чыгармаларынын баалуулугу алардагы: үндүн көркөмдүүлүгү, тилдин тыбыштык өзгөчөлүктөрү, так ыргактуулугу кептик-кыймылдык образдарды жаратууга, уккан нерселерди эсте сактап калууга көмөк көрсөтөт. Фольклордун шайыр, көркөм, жагымдуу ыргактары балдардын кыймылдуу табиятына шайкеш келип, алардын эмоционалдык керектөөлөрүн канааттандыра алгандыктан, фольклордун кайсы гана жанры болбосун балдар өзүнө тартат. Балдарды фольклор менен тааныштыруу оозеки чыгармачылыктын эң кичинекей каражаты болгон кыска, чакан үн кубулжутуп, көркөмдөп, уйкаштырып айтылган көңүл ачуучу, күлкүлүү, тамашалуу ырлардан башталат. Ырлар, табышмактар, жаңылмачтар, макал-лакаптар, жомоктор менен коштолгон дене көнүгүүлөрүн аткаруу, ритмдүү басуу, жүгүрүү, секирүү, текирең-таскак кыймылдар балдардын жалпы денесинин жана психикасынын өнүгүүсүнө көмөк көрсөтөт.

Кыргыз элдик оюндарын жыйноодо жана жайылтууда окумуштуулар Х.Ф. Анаркулов, М.К. Саралаев, Т.Э. Уметов ж.б. эмгектеништи. Алар оюндардын көнүгүүлөрдүн алдындагы артыкчылыгын көрсө-

түп, оюндардагы образдар менен сюжеттер балдардын кыялдануусуна жакын болгондуктан, балдар үчүн жеткиликтүү жана түшүнүктүү деп белгилешет. Окумуштуулар оюндун таалим-тарбия берүүчү күчүн көрө билип, оюнда баланын акылы жандуу жана тез иштеп, туюу-сезимдери чыңалып, кыймыл-аракети уюшкан абалга келээрин көрсөтүшөт [1].

Америкалык педагогдор К.А. Hansen, R.K. Kaufmann, S. Saifer активдүү оюнду мектеп жашына чейинки балдардын ар тараптан өнүгүүсүнүн негизги шарттарынын бири катары аныкташкан. Алардын пикири боюнча, «оюн учурунда балдар максат коюу, башка балдар менен байланышта болуу аркылуу жеке физикалык, интеллектуалдык жана социалдык милдеттерди чечүү менен өз кадыр-баркын билүү сезимдерин өнүктүрө алышат».

Т.И. Асташкина, Н.А. Ветлугина, М.П. Голощекина, Е.А. Тимофеева, Т.Т. Ротерстердин пикирлери боюнча, баланын кыймылы менен байланышкан ритмикалык ыргак дененин өз ара айкалышкан бүтүндөй реакциясын пайда кылат: дем алуу, жүрөк-кан тамыр, кыймыл иш-аракети бирдиктүү мүнөзгө ээ болот. Ошондой эле балдардын эмоционалдык абалына жагымдуу таасир этип, дененин чыңалуусуна көмөк көрсөтөт.

Мектепке чейинки курактагы балдардын дене тарбиясынын билим берүү, денени чыңдоо жана тарбия берүүчү милдеттерин ишке ашырууда дене тарбия каражаттары менен ыкмаларын туура пайдалануунун маанилүүлүгүнө окумуштуулар Т.П. Бакурева, Л.Д. Глазырина, В.А. Гуляйкин, Е.В. Демидова, Г.Н. Лиджиева, Т.Ю. Логвинова, Н.А. Ноткина, Е.А. Полякова, О.В. Чаенкова, Т.А. Швалева ж.б. изилдөөлөрүндө көңүл бурулган [3].

Демек, мектепке чейинки мекемелерде балдардын дене тарбиясынын натыйжалуулугун жогорулатуу, элдик оюндардын баалуулугун жайылтуу максатында дене тарбия сабактары менен денени чыңдоочу иш чараларын оюндардын каражаттары менен уюштуруунун максатын, мазмунун, түрлөрүн жана усулдарын иштеп чыгуу – бүгүнкү күндүн талабы.

Дене тарбиясын уюштуруунун натыйжалуу каражаттарынын бири болуп элдик фольклор жана элдик кыймылдуу оюндар эсептелет. Балдардын күндөлүк жашоосунда колдонулуп жүргөн макал-лакаптар, ырлар, акыйнектөр, табышмактар, жаңылмачтар, апыртмалар алардын сөз байлыгын кеңейтет, таанып-билүү ишмердүүлүгүн өстүрөт, башкалар менен мамиле түзүүгө үйрөтөт, тартынбай өз оюн айта билүүгө көнүктүрөт. Элдик оюндар балдардын денесин чыңдоо менен жагымдуу маанай тартуулайт. Оюндарда активдүү катышуу менен балдар элдик каада-салт,

үрп-адаттар менен тааныш болушат.

Адабияттар:

1. Абдуллаев М., Кийизбаев М., Акматов Ч. Улуттук оюндар. Б., 2011.
2. Кыргыздар 1-том. - Б.: «Кыргызстан» – 1993, 532-533-бб.
3. Кыргыздар 1-том. - Б.: «Кыргызстан» – 1993, 532-533-бб.
4. Маматсабыр Турганбай уулу. Ордо мектептер орто окуу жайлар үчүн методикалык колдонмо. - Б., 1992-ж.
5. Гайл В. Краткая история физической культуры и спорта. - Екатеринбург: УПИ, 2006. - С. 344.
6. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и каждого. - М.: Физкультура и спорт, 1988. - С. 73.
7. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и каждого. - М.: Физкультура и спорт, 1988. - С.73.
8. Мамбеталиев Ж.Т. Көркөм өнөр предметин орто мектептерде окутууда сабактын максатын окуучулардын позициясынан коюу. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2012. №. 5. С. 234-238.
9. Тиленчиев Ю.Р. Национальные игры, физическая культура и спорт. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2012. №. 2. С. 264-266